

Dr. Nerijus Čepulis

Kauno technologijos universiteto
Filosofijos ir kultūrologijos katedra
El. paštas: ohsinner@hotmail.com

DAR KARTĄ APIE FILOSOFIJOS PRASMĘ

Žodis φιλοσοφία mums byloja graikiškai. Vadinasi, filosofijos ištakų vienaip ar kitaip tenka ieškoti graikiškoje egzistencijoje, kuri, anot Heidegger'io, yra tiek filosofijos, tiek ir apskritai visos Europos istorijos (*Geschichte*) bei lemties šaltinis. Pastaroji šiandien lemia ir apsprendžia visos žmonijos istoriją. Graikiškosios išminties puoselėjimas kartu yra ir visumos, užbaigtumo siekis. Ir vis tik toks mąstymas bei jo pastanga, neretai tampanti prievarta, šiandien susilaukia vis daugiau nepasitikėjimo ir kritikos. Vis dar galėtume sakyti, mūsų dienų žydu kilmės fenomenologinės mąstymo krypties atstovas E. Levinas radikaliai pasipriešina totalybei kaip nuolatinei visuotinės sintezės pastangai visoje filosofijos istorijoje. Graikiškas mąstymas visada siekė bet kokią patirtį, visa, kas prasminga, redukuoti į totalybę, į išbaigtą sistemą, ir nieko nepalikęs anapus savęs, tapti absoliučiu mąstymu. Suvokti save galiausiai reiškė suvokti visumą. Būtent tokia filosofija savo viršūnę pasiekia Hegelio sistemoje, kurioje dvasingumas ir prasmingumas yra redukuojami į totalią sąvoką, arba savivoką. Reikia tačiau pastebėti, kad šis savivokos vyksmas kaip, paties Hegelio žodžiais tariant, „bakchantiškas tiesos svaigulys“ jau iš principo yra prievarta. Čia politika anksčiau ar vėliau iškyla virš moralės, o filosofija ima triumfuoti prieš kasdienio gyvenimo savaimę suprantamumą bei naivumą.

Levinas Vakarų filosofijos tradiciją aptinka kaip mąstymą, niekada nesiryžusį apleisti terpės, kurioje vienaip ar kitaip nuolat mezgėsi koreliatyvi intriga tarp sąvokinio pažinimo ir būties. Būtent čia ir tik čia buvo įmanomas mąstomumas ir bet kokios prasmės gimimas. Žinia, Aristotelio teologija, kuriai jis skyrė *pirmosios filosofijos* statusą ir kurią ilgainiui tradicija ėmė vadinti metafizika, vėliau ontologija, nuo Descartes'o įgavo subjektyviai pažintinį pobūdį. Filosofinės *išminties* imama ieškoti būties pažinime. Tad metafizika, kaip pirmoji filosofija, čia pradeda nuo *pažįstančiojo subjekto*. Būtent taip suvoktos filosofijos reformavimo ėmėsi Husserlio transcendentalinė fenomenologija. Pirmosios filosofijos vieta čia atiteko universaliai ontologikai. Levinas ieško alternatyvos. Totalybės sąvoką ir bet kokią sistemiškumą jo alternatyviame mąstyme praplėšia Begalybė. Santykis su Begalybe, su absoliučiai Kitkuo, pranoksta grynojo *cogito* imanenciją, trikdo tapatybę ir nebėra (ar net dar nėra) pažintinis, bet etinis. Levinui etika visgi nėra viena iš filosofijos šakų ir nedalyvauja teorinės ir praktinės filosofijos perskyroje. Moralumas turi turi nepriklausomą ir įvadinę svarbą. Pirmoji filosofija yra etika.

φιλοσοφία prasidėjo Graikijoje, bet negalima teigti, kad visas Vakarų mąstymas ir kultūra yra lemtingai apspręsti graikiškumo. Heideggerio metafizikos įveika pasirodė nepakankamai atidi (arba net sąmoningai neatidi), neskirdama pakankamai dėmesio krikščioniškajam Viduramžių mąstymui, pasireiškusiam kaip graikiškumo ir judaizmo sankirta. Net jei sutiktume, kad φιλοσοφία ir metafizika (τὰ μετὰ τὰ φυσικά), visada buvo ir privalo būti graikiškos bent jau etimologine bei istorinių ištakų prasme, tai, kalbant apie Vakarų mąstymo istoriją, kultūrą ir humanizmą apskritai, būtų neteisinga teigti juos visada buvus ir išlikus grynai graikiškais. Ilgainiui „graikiškumo“ persvara lemtingai bei totaliai apsprendė moderniuosius laikus, bet latentinė žydiška-krikščioniška alternatyva nebuvo niekada išnykusi visiškai. Biblijoje išsakinijusio judaizmo esmę galėtume nusakyti kaip perėjimą nuo begalinės Dievo transcendencijos prie begalinės kito žmogaus kitybės. Ir šis perėjimas yra iš principo etinis. Kita vertus, žydiškoji tvėrimo iš nieko idėja mums byloja apie pavienio žmogaus esminį neredukuojamumą į totalybę ir sisteminius santykius. Totalybės atžvilgiu tiek Aš (savastis), tiek Kitas (veidas) yra gryna absencija.

Žydiškoji „filosofija“ prasideda *išėjimu* ieškoti prasmės *kitur*. Nerimavimas pačioje proto gelmėje verčia mąstymą prasmės ieškoti anapus subjekto. Gyvenimo prasmė nepriklauso epistemologijos kompetencijai, kadangi pažinimas visada lieka imanentišku. Mokslas neatsako į gyvenimo prasmės klausimą. Bet argi filosofija privalo būti griežtu mokslu, besisauganti bet kokio gyvenimiško „užkrato“? Argi išmintis pirmapradiškai neturi gyvenimiškos, o ir etinės prasmės daugiau negu teorinės? Bent jau žydiška išmintis tikrai taip. Egzodo filosofija ieško gelminio filosofavimo, tai yra tematizavimo ir re-prezentavimo, šaltinio, kuris savo ruožtu jau nebesileidžia nei tematizuojamas, nei reprezentuojamas. Šis šaltinis, arba principas, yra Gėris. Beje, juk tai nėra visiškai svetima ir Graikui. Juk jau Platonas bandė užsiminti, kad Gėris transcenduoja buvimo ir mąstymo imanenciją. Tad argi nederėtų sutikti, kad ir išmintis, kurią taip mylėjo ir puoselėjo graikai, yra giliau, anapus ar šiapus vien tik teorinės pažinimo išminties? Juk φιλοσοφία gali reikšti ir *gėrio išminties*, apleidžiant save (τὰ μετὰ τὰ φυσικά) ir išeinant pasitikti Kito, *puoselėjimą* ar net pačią *meilės išmintį* bei *išmintį kaip meilę*.